

Sezaryen ile doğum yapan kadınların postpartum erken dönemde öz bakım ve bebek bakımı konularında yaşadıkları sorunların belirlenmesi†

Determination of the problems experienced by the women who gave birth by cesarean delivery during early postpartum period concerning self-care and baby care

Keziban AMANAK, Zekiye KARAÇAM

Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Aydın, Türkiye

ÖZ

Amaç: Araştırmanın amacı, sezaryen ile doğum yapan kadınların postpartum erken dönemde öz bakım ve bebek bakımı konularında yaşadıkları sorunların belirlenmesidir.

Yöntem: Araştırma Ekim 2010-Nisan 2011 tarihleri arasında, Aydın il merkezindeki bir devlet hastanesinde kesitsel olarak yapılmıştır. Çalışmanın örnekleme, olasılıksız örnekleme yöntemi ile seçilen 235 kadın alınmıştır. Araştırma verilerinin toplanması için yasal izin ve araştırmaya katılan kadınların sözel olurları alınmıştır. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen soru formu ile toplanmıştır. Verileri tanımlayıcı istatistikler ve ki-kare ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Çalışmaya katılan kadınların yaş ortalamaları 28.23 (Sd=5.87, Aralık: 18-48)'tir. Kadınların %37.4'ünün ilkokul mezunu olduğu, %72.8'inin ev hanımı olduğu, %83.0'ının sosyal güvencesinin bulunduğu, %64.7'sinin gelir düzeyini orta olarak algıladıkları belirlenmiştir. Kadınların %32.3'ünün iki gebeliğe, %38.3'ünün iki yaşayan çocuğa sahip oldukları, %70.2'sinin bu gebeliği planladıkları ve %61.3'ünün gebelikten önce geri çekme yöntemi ile korundukları belirlenmiştir. Kadınların %47.7'si gebelikte anemi yakınması yaşadıklarını bildirmişlerdir. Anneler doğum sonu erken dönemde kendi öz bakımlarıyla ilgili olarak en sık ameliyat yerinde ağrıya (%54.9), hareket etmede zorlanmaya (%52.3), memelere, beslenmeye ve gaz çıkışına (%42.1), dışkılamaya (%37.0) yönelik sorunlar yaşadıklarını bildirmişlerdir. Kadınların büyük bir çoğunluğu sezaryen sonrasında hareket etme güçlüğü nedeni ile bebeğini beslemede (%89.4), alt (%44.3) ve vücut (%41.3) temizliği yapmada, giydirmede (%40.9), gazım çıkarma ve uygun pozisyonunda tutmada (%29.4), göbek bakımı yapmada (%31.9) ve uyutmada (%25.1) sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Sonuç: Bu çalışmada kadınların sezaryen ile doğum yaptıktan sonra ağrı ve hareket etmede güçlük nedeni ile kendileri ve bebeklerinin bakımına yönelik sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Sezaryen ile doğum yapan kadınların sorunlarına yönelik özel bakımın planlanması ve sunumu ile doğum sonrası erken dönemde anne ve bebek bakımı geliştirilebilir.

Anahtar kelimeler: Bebek bakımı, erken doğum sonrası dönem, öz bakım, sezaryen

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to determine the problems experienced by the women who gave birth by cesarean delivery during the early postpartum period concerning their self-care and infant care.

Methods: The study was conducted cross-sectionally between October 2010 and April 2011 in a state hospital in Aydın city center. A total of 235 women selected by means of unsampled sampling method were included in the study. Legal permission for collection of research data and verbal approval of women participating in the study were obtained. The research data were collected by the questionnaire form developed by the researchers. The data were evaluated by descriptive statistics and chi-square tests.

Results: The mean age of the women participating in the study was 28.23±5.87 years, range: 18-48). It was determined that 37.4% of the women were primary school graduates, 72.8% were housewives, 83.0% had social security, and 64.7% of them perceived their income level as moderate. It was determined that 32.3% of the women had two pregnancies, 38.3% of them had two living children, 70.2% of them planned this pregnancy and 61.3% of them protected themselves from being pregnant by withdrawal method before pregnancy. While 47.7% of the women reported complaints of anemia during pregnancy. The mothers reported that they experienced problems related to their self-care in the early postpartum period, namely pain at the surgical wound site (54.9%), difficulty in moving (52.3%), breast, nourishment and gas outflow (42.1%) and defecation (37.0%). The majority of the women indicated that they experienced problems during feeding (89.4%), cleaning lower parts (44.3%) the whole body (41.3%), and the umbilical region (31.9%) dressing (40.9%), and burping their babies, keeping them in the proper position (29.4%), and putting their baby to sleep (25.1%) because they experienced difficulty in moving their bodies after the cesarean section.

Conclusion: In this study, it was determined that women experienced difficulties in care for themselves and their babies due to pain and difficulty in moving after having delivered their babies by cesarean section. Mother and baby care can be improved in the early postpartum period by planning and presentation of special care for the problems of women who deliver with cesarean section.

Keywords: Baby care, post-natal period, self-care, cesarean

Alındığı tarih: 27.12.2016

Kabul tarihi: 07.12.2017

Yazışma adresi: Yrd. Doç. Dr. Keziban Amanak, Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, 09100 - Aydın - Türkiye
e-mail: keziban.amanak@adu.edu.tr

† Bu makale 27-29 Nisan 2011 tarihleri arasında Aydın'da yapılan II. Ulusal Ebelik Öğrenci Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŐ

Doğum kadın yaşamının en heyecanlı anlarından birisi olmasına rağmen, halk arasında doğum ağrısı ile ilgili abartılı önyargılar ve önceki doğumlardaki olumsuz deneyimler kadınlarda olumsuz doğum imajı gelişmesine neden olmaktadır. Bu durumlar kadınların doğum yeğlemelerinin sezaryen doğuma yönelmesine neden olmaktadır. Ayrıca hekimlerin sezaryen doğumu destekleyici tutumlarının da sezaryen doğum oranlarının artmasında etkisi olduğundan söz edilmektedir ⁽¹⁻⁴⁾. Sezaryen doğum son yıllarda dünyada ve ölkemizde en sık majör cerrahi girişimler arasındadır ⁽³⁾. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) ⁽⁵⁾ verilerine göre ölkemizde sezaryen oranı %48,0'dır. Oysa ki Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) "2000 Yılında Herkese Sağlık" hedefleri kapsamında önerdiği sezaryen oranı %15'tir ⁽⁶⁾. Ölkemizdeki sezaryen doğum oranının yüksek olması bu konuda yeni çalışmaların gerekliliğine işaret etmektedir. Sezaryen doğum bazı durumlarda annenin ve bebeğin yaşamını kurtaran değerli bir obstetrik girişim olmakla birlikte, anne ve bebek için çeşitli riskleri olan bir majör cerrahi girişim olarak kabul edilmektedir ^(1,7).

Sezaryen doğum vajinal doğumla doğum sonu dönem yönünden kıyaslandığında; sezaryen doğumda annede hemoraji, puerperal ateş, üriner sistem enfeksiyonları, meme sorunları ve tromboembolizm gibi postpartum komplikasyonlar vajinal doğuma göre daha sık görölmektedir ⁽⁸⁻¹¹⁾. Sezaryen doğum vajinal doğumla yenidoğan yönünden kıyaslandığında ise solunum sorunları (respiratuar distres sendromu, yenidoğanın geçici taşipnesi, hipoksik solunum yetmezliği vb.), ventilatör tedavisine gereksinim, yenidoğan yoğun bakım ünitesine yatış gibi durumlar vajinal doğuma göre daha fazla görölmektedir ⁽⁸⁻¹¹⁾. Ayrıca sezaryen doğum yapan kadınların postpartum ilk günlerde kendi bakımlarını ve bebeklerinin gereksinimlerini karşılama konusunda yetersiz oldukları ve sorunlarla başa çıkmakta zorlandıkları da bilinen bir gerçektir ^(8,12). Sezaryen büyük bir cerrahi operasyon olması nedeniyle lohusalık dönemine vajinal doğuma göre ilave yük getirmekte dolayısıyla anne

kendinin ve bebeğinin bakımı ile ilgili daha çok sorun yaşayabilmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak yapılan literatür taramasında sezaryen operasyonu sonrası kadınların erken dönemde yaşadıkları öz bakım ve bebek bakımına ilişkin sorunlara yönelik sınırlı sayıda araştırmaya ulaşılmış ve güncel yayınlarda yeni bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu verilerden yola çıkarak sezaryen operasyonu sonrası kadınların erken dönemde yaşadıkları öz bakım ve bebek bakımına ilişkin sorunlar belirlenerek anne ve bebek sağlığına katkı sağlanabileceği düşünölmektedir. Araştırmamızda sezaryen ile doğum yapan kadınların postpartum erken dönemde öz bakım ve bebek bakımı ile ilgili yaşadıkları sorunların belirlenmesi hedeflenmiştir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırma Ekim 2010- Nisan 2011 tarihleri arasında, Aydın il merkezindeki Kadın Hastalıkları ve Doğum Hastanesinde yapılmıştır. Bu hastanede bir yıl önceki sezaryen ile doğum yapan kadın sayısı 569'dur. Örnekleme en az alınacak kadın sayısı, %95 güven aralığı ($\alpha=0,05$), $P=0,50$ ve $N= 569$ evren sayısı ile hesaplanarak 230 hesaplanmıştır. Kesitsel tanımlayıcı çalışmanın örneklemini, olasılıksız örnekleme yöntemi ile seçilen 235 kadın oluşturmuştur (n:235).

İlkokul ve üzeri eğitim düzeyinde, 18 yaşından büyük, postpartum 1.-3. gününde, herhangi bir psikopatolojisi bulunmayan, tekil gebelikli, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden, sağlıklı bebek sahibi anneler araştırmaya dâhil edilmişlerdir. İlkokulu bitirmemiş ve 18 yaşından küçük olan, postpartum 3. günü geçirmiş, psikolojik tedavi gören, çoğul gebeliği olan, araştırmaya katılmayı kabul etmeyen, sağlıklı bebeğe sahip olmayan veya anket formunu doldurmaya yeterli mental sağlığa sahip olmayan anneler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Araştırma verilerinin toplanması için yetkili kurumlardan yasal izin ve araştırmaya katılan kadınlardan sözel ve yazılı olurlar alınmıştır.

Araştırma verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanılarak, kadınların öz bildi-

rimlerine dayalı olarak toplanmıştır. Anket formu için Adnan Menderes Üniversitesi Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı ve Ebelik Bölümünde görev alan 5 öğretim üyesinden uzman görüşü alınmış ve öneriler doğrultusunda form yine düzenlenmiştir. Anket formunun anlaşılabilirliği ve uygulanabilirliğini geliştirmek için 10 kadın ile ön uygulama yapılmış ve ön uygulama sırasında doldurulan formlar analiz kapsamına alınmamıştır. Anket formu, demografik bilgiler (8 soru), obstetrik öykü (10 soru), erken postpartum dönemde loğusaya ilişkin yaşanan güçlükleri belirlemeye yönelik sorular (14 soru) ve erken postpartum dönemde bebeğe ilişkin yaşanan güçlükleri belirlemeye yönelik (11 soru) sorulardan oluşmaktadır.

Veriler SPSS 18 (PASW Inc., Chicago, IL, USA) paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Sosyodemografik ve obstetrik özellikler ile lohusa ve bebeğe ilişkin yaşanan güçlükler tanımlayıcı istatistikler ile değerlendirilmiştir. Lohusa ve bebeğe ilişkin yaşanan güçlükleri etkileyen sosyodemografik ve obstetrik özelliklerin istatistiksel ilişkilerinin belirlenmesinde ki-kare testi kullanılmıştır. İstatistiksel için p değerinin 0,005'in altında olması anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan annelerin yaş ortalaması $28,23 \pm 5,87$ 'dir. Bu annelerin %37,4'ü ilkökul mezunu, %72,8'i ev hanımı, %83,0'ının sosyal güvence sahibi, %64,7'sinin geliri giderine denk, %78,7'si çekirdek aile tipine ve %97,0'ı resmi nikâha sahiptir. Ayrıca annelerin %39,1'inin eşi ilkökul mezunudur.

Araştırma kapsamındaki annelerin %32,3'ünün toplam iki gebelik yaşadığı, %37,9'unun iki doğum yaptığı, %38,3'ünün yaşayan iki çocuğa sahip olduğu, %9,8'inin bir defa küretaj, %16,2'sinin bir defa abortus öyküsünün olduğu belirlenmiştir. Ayrıca annelerin büyük çoğunluğunun (%52,9) bir önceki gebeliğinin üzerinden 1-4 yıl geçmiştir.

Araştırmada annelerin çoğunluğunun (%61,3) gebelikten önce geri çekme yöntemini kullandığı,

büyük bir kısmının (%70,2) gebeliğinin planlı olduğu ve benzer şekilde büyük bir kısmının (%88,1) bebeğini istediği belirlenmiştir.

Araştırmada annelerin büyük bir bölümü (%57,9) gebeliğinde fiziksel rahatsızlık yaşamış olup, bu yaşanan rahatsızlığın büyük bir kısmını (%47,7) anemi oluşturmaktadır. Diğer taraftan annelerin küçük bir kısmında (%6,8) gebelik öncesi kronik hastalık varlığı belirlenmiş olup, bu hastalıkların ağırlıklı olarak (%24,7) migren olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan annelerin büyük çoğunluğunun doğum öncesi bakım hizmetlerinden yararlandığı (%93,2) ve gebeliği süresince izlemlerini sağlık ocağında yaptırdıkları (%38,3) saptanmıştır. Araştırmada doğumda annelerin %10,6'sında anne ve bebekle ilgili sorun yaşanırken, bu sorunların büyük bir çoğunluğu (%48,0) fetal kalp hızında düşmedir. Ayrıca doğumdan sonra anne ve bebeklerin küçük bir bölümü (bebek: %3,0, anne: %2,6) yoğun bakıma alınmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Annelerin gebelik, doğum ve bebeğe ilişkin bazı özellikleri.

Gebelik, doğum ve bebeğe ilişkin özellikler (n=235)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Doğum öncesi bakım hizmetlerinden yararlanma durumu	219	93,2
Gebeliğin nerede izlendiği		
Sağlık Ocağı	90	38,3
Sağlık Ocağı + Hastane	72	30,6
Sağlık Ocağı + Özel hekim	57	24,3
İzlenmedi	16	6,8
Doğumda anne ve bebek ile ilgili yaşanan sorun varlığı	25	10,6
Doğum sırasında anne ve bebek ile ilgili yaşanan sorunlar		
Açılma olmaması-doğumun ilerlememesi	6	24,0
Fetal kalp hızının düşmesi	12	48,0
Prezantasyon pozisyon bozukluğu	2	8,0
Annede kanama	5	20,0
Bebeğin yoğun bakıma alınma durumu	7	3,0
Annenin yoğun bakıma alınma durumu	6	2,6

Araştırma kapsamındaki annelerin erken postpartum dönemde %42,1'inde memelere ilişkin sorun saptanırken bu sorunların büyük bir çoğunluğu (%65,5)

Tablo 2. Erken postpartum dönemde annenin öz bakımına ilişkin yaşadığı güçlükler.

Güçlükler	Sayı (n)	Yüzde (%)
Memelere ilişkin sorun varlığı (n=235)	99	42,1
Memelere ilişkin yaşanan sorunlar (n=58)		
Sütün gelmemesi	38	65,5
Hassasiyet	5	8,7
Çatlak	6	10,3
İçe çökük meme ucu	9	15,5
Ameliyat yerinde ağrı varlığı (n= 235)	129	54,9
İdrar çıkışına ilişkin sorun varlığı (n=235)	46	19,6
İdrar çıkışına ilişkin yaşanan sorunlar (n=28)		
Yanma	19	40,4
Zorlanma/Yapamama	28	59,6
Gaz çıkışının olmamasına ilişkin sorun varlığı (n=235)	99	42,1
Dışkılamaya ilişkin sorun varlığı (n=235)	87	37,0
Dışkılamaya ilişkin yaşanan sorunlar (n=87)		
Zorlanma	34	39,1
Dışkı yok	53	78,9
Hareket etmede zorlanma ilişkin sorun varlığı (n=235)	123	52,3
Kişisel hijyeni yerine getirmeye ilişkin sorun varlığı (n=235)	60	25,5
Beslenmeye ilişkin sorun varlığı (n=235)	99	42,1
Uykusuzluk (n=235)	85	36,6
Üzgün ve endişeli olma hali (n=235)	31	13,2
Gelecekteki cinsel yaşamının eskisi gibi olmayacağı düşünce (n=235)	17	8,5
Annelik rolünü yerine getirememeye ilişkin endişe (n=235)	22	9,4
Bebekle iletişim kurmaya ilişkin sorun varlığı (n=235)	15	6,4
Doğum sonu kanama varlığı (n=235)	3	1,3

sütün gelmemesidir. Benzer şekilde annelerin büyük bir çoğunluğunda (%54,9) ameliyat yerinde ağrı saptanmış olup doğum öncesi eğitim alanların %32,5'i almayanların ise %57,5'i doğum sonu ağrı yaşadıklarını bildirmiştir. Yapılan istatistiksel değerlendirmede, gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($X^2=4,426$, $p=0,035$) (Tablo 2).

Araştırmada, annelerin %19,6'sında idrar çıkışına yönelik sorun saptanmış olup, bu sorunların büyük

Tablo 3. Erken postpartum dönemde bebeğe ilişkin yaşanan güçlükler.

Güçlükler (n=235)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Beslenmesine ilişkin sorun varlığı	210	89,4
Uyumasına ilişkin sorun varlığı	59	25,1
Giydirilmesine ilişkin sorun varlığı	96	40,9
Gaz çıkışına ilişkin sorun varlığı	69	29,4
Uygun pozisyonda tutulmasına ilişkin sorun varlığı	69	29,4
Göbek bakımına ilişkin sorun varlığı	75	31,9
Alt temizliğine ilişkin sorun varlığı	104	44,3
Vücut temizliğine ilişkin sorun varlığı	97	41,3
Solunumuna ilişkin sorun varlığı	5	2,1

bir bölümü idrar yapmada zorlanma/yapamama (%59,6)'dır (Tablo 2).

Annelerin büyük bir çoğunluğunda (%42,1) doğum sonu gaz çıkışıyla ilgili sorun saptanmış olup, doğum öncesi eğitim alanların %37,2'sinde almayanların ise %55,6'sında gaz çıkışına ilişkin sorun saptanmıştır. Yapılan istatistiksel değerlendirmede gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($X^2=7,610$, $p=0,006$). Ayrıca annelerin %37,0'ında dışkılamaya ilişkin sorun saptanırken bu sorunların büyük bir çoğunluğu (%78,9) dışkılamamanın olmamasıdır (Tablo 2).

Annelerin büyük bir bölümünün (%52,3) doğum sonu erken dönemde hareket etmeye ilişkin sorun yaşadığı belirlenmiş olup çalışan annelerin %38,6'sı çalışmayanların ise %48,1'i hareket etmeye ilgili sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yapılan istatistiksel değerlendirmede gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($X^2=4,845$, $p=0,028$) (Tablo 2).

Araştırmadaki annelerin %25,5'inin kişisel hijyeni yerine getirmede zorlanmaya, %42,1'inin beslenmeye, %36,6'sının uykusuzluğa ilişkin sorun yaşadıkları ve %13,2'sinin kendisini üzgün ve endişeli hissettiği belirlenmiştir. Ayrıca annelerin küçük bir bölümü gelecekteki cinsel yaşamının eskisi gibi olmayacağına yönelik olumsuz düşüncesinin olduğunu (%8,5) ve annelik rolünü yerine getirmeye ilgili

koru yaşadıklarını (%9,4) belirtmişlerdir. Benzer şekilde annelerin küçük bir bölümü bebekle iletişim kurmaya yönelik (%6,4) sorun yaşadıklarını belirtirken normalin dışında doğum sonu kanama saptanan annelerin oranı %1,3'tür (Tablo 2).

Tablo 3'te erken postpartum dönemde bebeğe ilişkin yaşanan güçlükler görülmektedir. Araştırmada, bebeklerin %89,4'ünün beslenmesine, %25,1'inin uyumasına, %40,9'unun giydirilmesine, %29,4'ünün gazının çıkartılmasına ve bebeğin uygun pozisyonda tutulmasına, %31,9'unun göbek bakımına, %44,3'ünün alt temizliğine ilişkin sorun varlığı belirlenmiştir. Ayrıca annelerin %41,3'ünün bebeğin vücut temizliğine ilişkin sorun yaşadığı saptanmış olup, bebeğini isteyen annelerin %32,4'ünün, istemeyen annelerin ise %51,3'ünün bebeğin vücut temizliğine ilişkin sorun yaşadığı belirlenmiştir. İstatistiksel değerlendirmede gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($X^2=3,301$, $p=0,069$). Ek olarak araştırma kapsamındaki annelerin küçük bir bölümünde (%2,1) bebeğin solunumuna ilişkin sorun belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Çalışmamızda doğum sonu erken dönemde kadınların kendi öz bakımlarıyla ilgili en sık olarak ameliyat yerinde ağrı, hareket etmede zorlanma, gaz çıkışı, beslenme ve dışkılamaya ilişkin sorunlar yaşadıkları, bebekle ilgili olarak ise bebeğin beslenmesi, alt ve vücut temizliği, giydirilmesi ve göbek bakımına yönelik sorunlar yaşadıkları görülmüştür.

Araştırmada doğum öncesi eğitim alan annelerin daha az ağrı yakınması yaşamış olmaları doğum öncesi bakım hizmetlerindeki bilgilendirmenin önemini göstermesi açısından önemlidir.

Araştırmada annelerin yarıdan fazlasının hareket ederken zorlandığı ve bu sonucun Güngör ve ark.⁽¹³⁾ araştırma sonuçlarına göre daha düşük olduğu görülmüştür. Bu durum araştırmadaki annelerin doğum sonu analjezi gereksiniminin etkin olarak karşılanmış olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca araştırmada çalışan kadınların doğum sonu erken dönemde hare-

ket etmeyle ilgili daha az sorun yaşıyor olması gebelikte hareket etmenin olumlu sonuçlarını göstermekte ve gebelik egzersizlerinin önemini vurgulamaktadır.

Annelerin büyük bir bölümünün beslenmeyle ilgili sorun yaşıyor olması cerrahi girişimler sonrasında sıvı gıdalardan katı gıdalara (Rejim 1, Rejim 2, Rejim 3) aşamalı geçişlerde güçlük yaşadıklarını düşündürmektedir⁽¹⁻³⁾.

Doğum öncesi eğitim alan annelerin gaz çıkışına yönelik daha az sorun yaşıyor olması doğum öncesi bilgilendirmenin önemini bir kez daha göstermektedir. Ayrıca annelerin büyük çoğunluğunun doğum sonu erken dönemde dışkılamayla ilgili sorun yaşıyor olması sezaryen doğum şeklinin olumsuz sonuçlarını göstermesi açısından önemlidir.

Araştırmada, erken postpartum dönemde bebeğe ilişkin yaşanan güçlükler görülme sıklığı açısından sırasıyla bebeğin beslenmesi, alt ve vücut temizliği, giydirilmesi ve göbek bakımına ilişkindir. En sık görülen sorunun bebeğin beslenmesiyle ilgili olması literatürde yer alan sezaryenin emzirme üzerine olumsuz etkisini desteklemektedir^(14,15). Diğer yaşanan güçlükler de iyi bir doğum öncesi bakım hizmeti ile önlenebilecek niteliktedir. Ayrıca bebeğini istemeyen annelerin bebeklerin vücut temizliğinde daha fazla sorun yaşıyor olması bu annelerin daha fazla doğum sonu döneme uyum sorunu yaşadıklarını düşündürmektedir⁽¹⁶⁾.

Çalışmamızın verilerinin annelerin öz bildirimlerinden oluşması, çalışmaya dahil olan katılımcı sayısının göreceli olarak az olması ve örneklem belirlemenin olasılıksız örnekleme yöntemi ile yapılmış olması çalışmanın sınırlılıkları arasında sayılabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada annelerin doğum sonu erken dönemde kendi öz bakımlarıyla ilgili sıklıkla sırasıyla ameliyat yerinde ağrı, hareket etmede zorlanma, gaz çıkışı ve beslenme ile dışkılamaya ilişkindir. Bebekle ilgili olarak ise sırasıyla bebeğin beslenmesi, vücut temizliği, giydirilmesi ve göbek bakımına yönelik yaşanan sorunlardır. Bu güçlükler doğum öncesi bakım hiz-

meti ile önlenilecek niteliktedir. Doğum öncesi bakım hizmetinin artırılması için doğum öncesi bakım hizmetleri kapsamında eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin etkin şekilde planlanması ve yürütülmesinin sağlanması, doğum öncesi bakım hizmetlerinde görev alan sağlık çalışanlarının farkındalığının artırılmasına yönelik hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması önerilebilir.

Teşekkür

Araştırmanın veri toplama aşamasına katkıda bulunan Ebe Yeşim Ünsel ve Firuzan Akaba'ya teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Amanak K, Balkaya NA. Ebelik bölümü öğrencilerinin doğal doğuma yönelik bilgi ve düşünceleri. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2013;2(2):169-93.
2. Kömürcü N, Doğan Merih Y. Doğum Öncesi Dönem, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği El Kitabı, Coşkun A M (Editör). 1. baskı, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012. p. 131-67.
3. Şahin NH. Seksio-sezaryen: Yaygınlığı ve sonuçları, Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi. 2009;2(3):93-8.
4. Taşkın L. Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği, Genişletilmiş XIII. Baskı, Özyurt Matbaacılık, Ankara, 2016. p. 1-15.
5. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Nüfus Etütleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2013; 17-103.
6. Hopkins K, Amaral E. The role of nonclinical factors in cesarean section rates in Brazil. (web page on the Internet), Erişim 23.08.2006.
7. Clement S. Psychological aspects of caesarean section. Best Practice & Research Clinical Obstetrics Gynaecology. 2001;15(1):109-126. <https://doi.org/10.1053/beog.2000.0152>
8. Duman NB, Karataş N. The effect of home care services on maternal health after cesarean delivery in Turkey Journal of Nursing Education and Practice, November. 2012;4(2).
9. Hansen AK, Wisborg K, Uldbjerg N, Henriksen TB. Risk of respiratory morbidity in term infants delivered by elective cesarean section: cohort study. BMJ. 2008;336:85-7. <https://doi.org/10.1136/bmj.39405.539282.BE>
10. Kurinczuk JJ, White-Koning M, Badawi N. Epidemiology of neonatal encephalopathy and hypoxic-ischemic encephalopathy. Early Human Dev. 2010;86:329-38. <https://doi.org/10.1016/j.earlhumdev.2010.05.010>
11. Signore C, Klebanoff M. Neonatal morbidity and mortality after elective cesarean delivery. Clin Perinatol. 2008;35:361-71. <https://doi.org/10.1016/j.clp.2008.03.009>
12. Hergüner S, Çiçek E, Annagür A, Hergüner A, Örs R. Doğum şeklinin doğum sonrası depresyon, algılanan sosyal destek ve maternal bağlanma ile ilişkisi. Düşünen Adam. 2014;1(27):15-20. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2014270102>
13. Güngör İ, Gökyıldız Ş, Nahçıvan NÖ. Sezaryan doğum yapan bir grup kadının doğuma ilişkin görüşleri ve doğum sonu erken dönemde yaşadıkları sorunlar. İstanbul Üniversitesi F.N.H.Y.O. Derg. 2004;13(53):185-97.
14. Günay İ. Sezaryen sonrası emzirme. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Derg. 2011;8:28-30.
15. Perez-Rfos N, Ramos-Valencia G, Ortiz AP. Cesarean delivery as a barrier for breastfeeding initiation: the Puerto Rican experience. J Hum Lact. 2008;24:293-302. <https://doi.org/10.1177/0890334408316078>
16. Amanak K. Roy Adaptasyon Modeline göre verilen eğitimin gestasyonel hipertansiyon, gebelik uyumu ve gebelik sonuçlarına etkisi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü 2015, yayınlanmamış doktora tezi, İzmir.